

Pervo Janus, eli miksi queer katsoo kahteen suuntaan?

Mikko Carlson & Kaisa Ilmonen

Viime aikoina queer-tutkimuksen kenttää on myllertänyt queer-teorian antisosiaalisen ja sosiaalisen käänteen välinen vastakkainasettelu. Keskustelun ytimessä ovat olleet kysymykset siitä, tulisiko queer-tutkimuksen uskoa yhteisen poliittisen päämäärän kuvitelmaan ja siihen kiertyneeseen yhteisöllisyyden voimaan vai ottaa etäisyyttä niin sisäistettyyn vähemmistöajatteluun kuin strategioiltaan valtavirtaistuneiden homo- ja lesbojärjestöjen assimilaatiopolitiikkaan. Kuitenkin useista arkipäivän queer-poliittisista kysymyksistä voimme havaita, miten vastakohtaistaminen usein häivyttää erilaisten ilmiöiden ja koko poliittisen agendan monimutkaisuutta ja -kerroksisuutta. Esimerkiksi Suomessa keväällä 2013 vellovassa keskustelussa homojen ja lesbojen avioliitto-oikeudesta ja adoptio-oikeuksista vastakohtaisuudet risteävät kutkuttavasti: seksuaalivähemmistöjen avioliitto-oikeuksien vaatimuksen voi tulkita lopullisena myöntymisenä heteronormatiiviselle valtajärjestelmälle. Samaan aikaan ajatus sukupuolineutraalista avioliitosta pakottaa – ei vain nimetyn vähemmistön vaan myös valtaväestön – pohtimaan uudelleen kirkon ja (sivistys) valtion välistä suhdetta, ottamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt teologisen keskustelun keskiöön sekä neuvottelemaan normittuneiden tapojen ja traditioiden uudistamisesta.

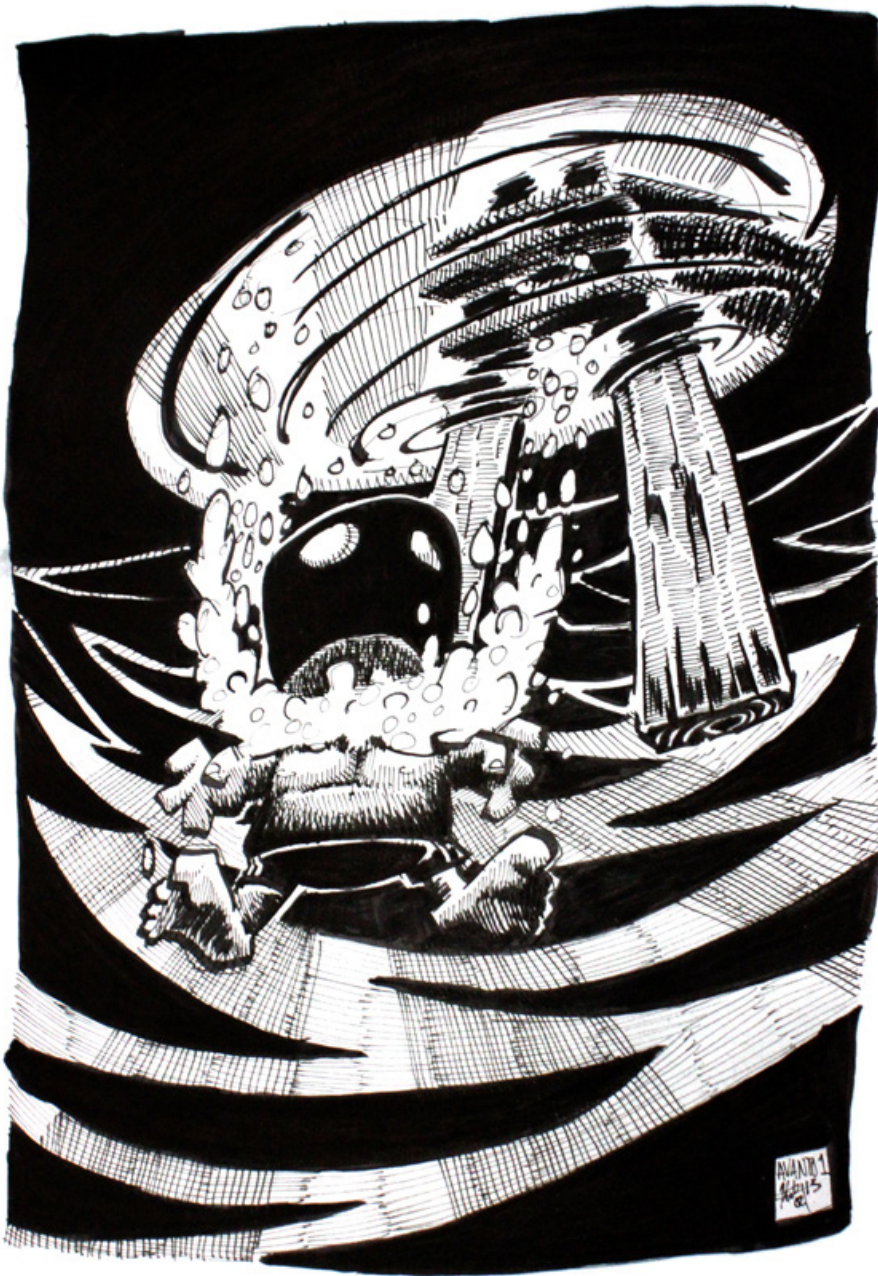
Oireellinen piirre väittelyssä queer-tutkimuksen antisosiaalisuudesta tai sosiaalisuudesta on, että keskustelu usein irtoaa analyyseistä, ajatuskuuluista ja asiayhteyksistä kääntyen tahattoman tai tahallisen poleemisiksi

SQS
1-2/2012

|

Johdanto

Mikko
Carlson
&
Kaisa
Ilmonen

Kuva: Upoksis ©Tulevaisuuden Antenni

väitteiksi. Herää kysymys, onko antisosiaalisuus yleisesti ymmärretty liian yksioikoisesti? Olisiko sittenkin niin, että antisosiaalisuus merkitsee queerin paluuta pervoon, lainsuojattomaan alkuun? Voi kuitenkin hyvin olla, että koko keskustelun päämäärä on – provosoitumisten uhallakin – sosiaalisen alueen tunnistaminen ja tunnustaminen, sillä tätä keskustelua käydään akateemisessa queer-yhteisössä, sen sosiaalisten rajojen sisällä. Vai onko negaatio; selänkääntö sosiaaliselle (”fucking the future”) itse asiassa – ja ensisijaisesti – keino työstää uudenlaista poliittista tulevaisuutta, ”ei-poliittista ei-tulevaisuutta”, assimilaatiopolitiikan ulkopuolelta?

Samaan aikaan on silti huomautettu, että tulevaisuuden kieltämisen vaatimus tuntuu erityisen epäoikeudenmukaiselta ja lohduttomalta niiden näkökulmasta, joiden ”tulevaisuutta” ei ole vielä koskaan (täysin) tunnustettu, kuten muiden kuin valkoihoisten pervojen kohdalla (ks. esim. Rodriguez 2011). Matkustaessaan ensimmäisestä maailmasta kolmanteen ja takaisin queer-teoria joutuu tosissaan kohtaamaan aiemmin peiteltyjä sisäisiä erojaan, erityisyyksiään ja normatiivisuuksiaan. Aikamme queer-keskusteluissa jokainen kommentoija on valmis korostamaan ”toisen” position huomiointia. Samaan aikaan kun sosiaalinen puoli muistuttaa meitä etnisesti toiseutetuista tai työväenluokkaisista pervoista, juhlii antisosiaalinen puoli ajatusta ulkopuolisuudesta ja ulkopuolelle asettumisesta.

Keskustelu queer-kentän rajalinjoista ja etujoukoista saa vielä yhden käänteen, jos sitä katsotaan historiallisemmasta perspektiivistä. Toisin kuin queer-tutkimuksen alkuaikoina kaksi vuosikymmentä sitten, kiistelyt sen ideologisista premisseistä eivät enää asetu ”taantumukselliset, essentiaaliset identiteettihomot vastaan uudistusmieliset, radikaalikonstruktivistiset queerit” -asetelmaan, joka syntyi tarpeesta syrjäyttää vähemmistöpolitiikka uudenlaisen tulevaisuuden tieltä ja osoittaa queerin radikaaliuden tärkeys. Enää queer-tutkimuksen sisäisessä keskustelussa ei ole liiemmin kyse suhteesta yksiviivaiseen identiteettipolitiikkaan, vaikkakin eilisen

ja nykyhetken polemiikkeja näyttäisi silti yhdistävän kaksinapaiset ja vastakohtaistuneet asetelmat. Onko niin, että teoreettisen keskustelun sisäinen logiikka väistämättä edellyttää reaktiota erilaiseen, jotta jotain uutta voisi syntyä?

Keskustelu antisosiaalisesta ja sosiaalisesta queer-teoriasta näyttää yhä uudelleen palautuvan myös kysymykseen sukupuolesta. Voiko antisosiaalinen queer-tutkija olla feministi? Debatti queer-teorian käännteistä heijastelee siis 1980-luvun homo-lesbo -asetelmaa, jonka queerin piti ylittää. Parinkymmenenvuoden takainen (lesbo)feministinen keskustelu uumoili queerin merkitsevän myös jonkinlaista uutta kaappia naisille tai naisten rekrytointia miesten taisteluun. Vuosituhannen vaihteessa asetelmaa komplisoitiin rodun ja etnisyyden termeillä, ja nyt anti-sosiaalisen käänteen pelätään merkitsevän uskonnon, ihonvärin, kulttuurisen taustan ja muiden sellaisten seikkojen hylkäämistä, mikä palauttaisi queerin uudelleen kohti valkoista maskuliinisuutta.

Miksi sitten queer-tutkimus näyttää niin usein ankkuroituvan binäärisiin keskusteluihin vaikka sen kulmakiven on yhä uudelleen mainittu asettuvan perustahakuisuuden, binäärisyyden, kaksinapaisten olemusten yläpuolelle? Kysymykseen tuskin osaa vastata kukaan. Tai ehkä vastausta voitaisiin sittenkin hakea Elizabeth Groszin vuonna 1995 *Space, Time, and Perversion* -teoksessa esittämästä määritelmästä queerista kategoriana, jonka tehtävä on reagoida normiin (s. 219), pikemminkin kuin määrittä itse miksikään. Tuliko 2000-luvulla sosiaalisesta queer-keskustelusta, jota intersektionaaliset näkökulmat politisoivat entuudestaan, niin normatiivista, että sitä oli pervoutettava? Pitikö pervoteoriaan ”palauttaa seksi”, kuten Harri Kalha esitti syksyn 2012 key note -esitelmässään Turun *Pervot pahat* -seminaarissa? Toisaalta, tällainen määritelmä samastaa antisosiaalisen käänteen jonkinlaiseksi queerin synekdokeeksi, joka voi toimia ikään kuin ”todellisen pervon” puolestapuhujana.

Jos hyväksymme lähtökohdan, että queer on aina oppositiosuhteessa normiin, tekeekö se teorian sisäisestä keskustelusta entistäkin vaikeampaa? Hankaloittaako suhde normiin metodologista keskusteluumme eli sitä, mikä on olennainen osa kaikkea tieteellistä reflektointia – malliin teesi/ antiteesi/ synteesi/ uusi teesi – koska haluamme käyttää yhteistä ääntä suhteessa normiin?

Viime kädessä binäärisissä poleemiikeissa, kuten osaltaan tämän numeron debatissa Harri Kalhan ja Judith Halberstamin välillä, näkyvät ja asemoituvat uudelleen kysymykset siitä, mitä ”queerin” sateenvarjokäsitteen alla saa ja voi tutkia: ovatko jotkin queer-tutkimusaiheet, -teemat tai -kohteet lähtökohtaisesti poliittisesti arvokkaampia ja tärkeämpiä kuin toiset? Mihin unohtui ”määrittelemättömyyden” politiikka? Onko pervoudella vain ja ainoastaan kahdet, toisilleen vastakkaiset Janus-kasvot? Edellä mainittu keskustelu on mielestämme arvokas ja tärkeä siksi, että myös queer-tutkimuksen alan lehdetkin voivat huomaamattaan torjua aiheita ja debatteja, jotka ylittävät usein näkymättömät, mutta silti tunnistettavat rintamalinjat. Pidämme näitä teoreettisia debatteja välttämättöminä, toivottavina ja hyödyllisinä.

Tällä SQS-lehden numerolla haluammekin ottaa kantaa siihen, että SQS voi ja uskaltaa tarttua vaikeisiin aiheisiin. Pidämme lehteä foorumina, joka avaa, kysyy ja asettaa dialogiin. Juuri dialogin korostamisesta oli kysymys siinä, että päätimme pyytää vastineita ja vastineiden vastineita teksteihin, joiden voisi katsoa olevan poleemisia. Toisaalta, halusimme myös korostaa queerin ja aktivismin kytköstä, eli queerin juuria teoreettisten debattien ja teorioiden konstituomien binäärisyyksien ulkopuolella. Jan Wickmanin artikkeli pohtiikin queer-aktivistien roolia pohjoismaisen teoriakentän kehkeytymisessä vertaillen Ruotsin ja Norjan aktivismitraditioita. Toisaalta Monika Myersin ja Jason Crockettin katsaus vie aktivismin rakenteelliselle tasolle ja esittää yhdenlaisen utopian queerin ja arkkitehtuurin

Kuva: *Upoksissa* ©Tulevaisuuden Antenni

SQS
1-2/2012

III

Johdanto

Mikko
Carlson
&
Kaisa
Ilmonen

suhteista. Sosiaalista laitaa sen sijaan edustaa Huai Baon sosioetnografista lähestymistapaa hyödyntävä essee. Sen aiheena ovat rotujenvälisiin homoseksuaalisiin haluihin kiertyneet idealisoinnin ja negatoinnin elementit valkoisten, pohjoisamerikkalaisten homomiesten suhteissa aasialaismielisiin. Suhteisiin vaikuttavat myös maanosien taloudellisten ja poliittisten asemien sekä kulttuuristen vuorovaikutusten muutokset, eivätkä ne ole vain yksisuuntaisia, kuten kirjoittajan elokuvaesimerkki tuo esiin. Nume-
romme kirja-arvioissa heijastuvat osaltaan myös sosiaalisen ja antisosi-
aalisen keskustelua luotaavat ajankohtaiset aiheet, teemat ja polemiikit.

Lisäksi haluamme kiittää Ralf Kaurasta ja Janne Korikkaa avusta kolmi-
kielisen lehtemme kielenhuoltoon ja/tai terminologiaa koskevissa erityis-
kysymyksissä.

Inspiroivia lukuhetkiä!

Mikko Carlson

Kaisa Ilmonen

Päätoimittajat

Viitteet

- Grosz**, Elizabeth 1995: *Space, Time, and Perversion: Essays on the Politics of Bodies*. New York: Routledge.
- Rodriguez**, Juana Maria 2011: Queer Sociality and Other Sexual Fantasies. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*. Vol. 17:3, 331–348.

SQS
1–2/2012

IV

Johdanto

Mikko
Carlson
&
Kaisa
Ilmonen